

FINANSŲ MINISTERIJA

Lietuvos ūkio 2017–2020 metų perspektyvos

2017 m. rugsėjis

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) parengtas naudojantis iki 2017 m. rugsėjo 1 d. paskelbtais statistiniais duomenimis ir gauta informacija, kurią, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 369 „Dėl Ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, pateikė Lietuvos Respublikos ministerijos (Aplinkos, Energetikos, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Ūkio, Užsienio reikalų, Žemės ūkio ministerijos). Taip pat naudotasi Europos Komisijos ir Europos Centrinio Banko viešai skelbiamomis atitinkamomis techninėmis prielaidomis dėl išorinės aplinkos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas).

Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) pirmąjį 2017 m. pusmetį augo 4,1 proc. – dvigubai sparčiau nei euro zonos vidurkis (sieki apie 2 proc.). Tokį santykinai spartų, kelerius metus nematytą ekonomikos augimą lėmė tiek į vidaus rinką, tiek į eksportą orientuotų ekonominių veiklų rezultatai. Investicinis procesas pirmąjį 2017 m. pusmetį taip pat buvo aktyvus: bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos išaugo 6,9 proc., didžiausią įtaką šių išlaidų augimui darė produktyvios investicijos gamybos į priemonės, informacinių ir ryšių technologijų įrangą ir intelektinės nuosavybės produktus. Globalios ekonomikos atsigavimas teigiamai veikė Lietuvos eksporto raidą: pirmąjį pusmetį prekių ir paslaugų eksportas (to meto kainomis) augo dviženkliais skaičiais (atitinkamai 17,6 ir 17,2 proc.) – tokio masto prekių ir paslaugų eksporto plėtros neregėjome pastaruosius ketverius metus.

Įvertinę pirmojo 2017 m. pusmečio ekonominės raidos rezultatus ir pasikeitusias (palankesnes) prielaidas dėl užsienio paklausos pagrindinėse Lietuvos užsienio prekybos rinkose, metinio BVP pokyčio projekciją 2017 m. didiname 0,9 procentinio punkto (nuo 2,7 proc. š. m. kovo projekcijos iki 3,6 proc.), 2018 m. – 0,3 procentinio punkto (nuo 2,6 proc. iki 2,9 proc.). Numatoma, kad 2019 ir 2020 m. BVP atitinkamai augs 2,5 ir 2,4 proc. Galimybės BVP augti sparčiau vidutiniu laikotarpiu ribos senkantys darbo jėgos išteklių, nepakankamas investicijų lygis. Siekiant, kad ekonomika augtų sparčiau, vidutiniu laikotarpiu būtina didinti ilgalaikį ekonomikos potencialą. Veiksmingiausias būdas tą padaryti – vykdyti struktūrines reformas, tačiau teigiamas jų poveikis ekonomikai pasireiškia tik po kelerių metų, o įsisenėjusios demografinės problemos taip pat neišsprendžiamos greitai. Todėl vidutiniu laikotarpiu inovacijos, intelektinės nuosavybės produktai turėtų tapti prioritetinėmis investavimo kryptimis. Tokio pobūdžio investicijos – greičiausias būdas padidinti pastaraisiais metais menkai augusį darbo našumą, o kartu paspartinti ekonomikos augimą.

Nepaisant ekonominio pakilimo demografinės tendencijos per pirmąjį 2017 m. pusmetį nepagerėjo – nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvoje toliau mažėjo – liepos 1 d. buvo 48,7 tūkst. mažiau nei prieš metus. Darbo jėga 2017 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 1,1 proc., arba 16,1 tūkst. asmenų. Nepalankios demografinės tendencijos turėjo neigiamą įtaką užimtumo rodikliams – pirmąjį 2017 m. pusmetį užimtųjų skaičius šalyje sumažėjo 0,4 procento. Nors antrąjį 2017 m. pusmetį (ir vėlesniais vidutinio laikotarpio metais) teigiamą įtaką darbo rinkos rodikliams darys nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigalioję Darbo kodekso pakeitimai, dėl lėčiau augančio darbo jėgos aktyvumo vidutinio laikotarpio užimtumo rodikliai, palyginti su 2017 m. pavasarį numatytais, bus prastesni. Numatoma, kad užimtųjų skaičius nuosekliai mažės visą vidutinį laikotarpį: –0,2 proc. 2017 m., –0,3 proc. 2018 m., po –0,4 proc. 2019 ir 2020 metais.

Stiprėjant įtampai darbo rinkoje vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimo sparta pirmąjį 2017 m. pusmetį pasiekė nuo 2009 m. nematytą dydį – viršijo 9 proc. (I ir II ketvirčiais atitinkamai siekė 9,7 ir apie 9,1proc.¹). Sumažėjus darbo jėgai sustiprėjo spaudimas augti ne tik privataus, bet ir valstybės sektoriaus darbuotojų algoms. Įvertinę 2017 m. pirmojo pusmečio rezultatus, vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokyčio projekciją 2017 m. padidinome 1,6 procentinio punkto (palyginti su pavasarį numatytu įverčiu) iki 8,3 proc. Dėl darbo jėgos stygiaus ir didelio darbo apmokėjimo atotrūkio, palyginti su išsivysčiusiomis euro zonos šalimis, spaudimas didinti darbo užmokesčių išliks visą vidutinį laikotarpį. Todėl atlyginimai privačiame sektoriuje vidutiniu laikotarpiu vidutiniškai per metus turėtų augti apie 6–8 proc., o vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio augimas šalyje 2018–2020 m. turėtų nusistovėti ties 5–7 proc. per metus. Tokia pati darbo užmokesčio raida buvo numatyta ir 2017 m. pavasarį.

Kainų raida pirmąjį 2017 m. pusmetį iš esmės atitiko numatytąją 2017 m. pavasarį skelbtame scenarijuje. Vis dėlto, įvertinę nuo 2017 m. balandžio mėn. stebimą stiprėjantį paslaugų kainų augimo spartėjimą, vidutinės metinės infliacijos (apskaičiuotos pagal su kitomis Europos Sąjungos (ES) valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą) įvertį 2017 m. didiname 0,1 procentinio punkto (palyginti su numatytuoju 2017 m. kovo mėn.) iki 3,5 proc. Likusiems vidutinio laikotarpio metams infliacijos įverčiai nekeičiami. Išnykus vienkartiniais veiksniams, kurie spartino kainų augimą 2017 m. (iš esmės tai reikšmingas akcizų tarifų alkoholiniams gėrimams pakėlimas, aukštesnės tarptautinės naftos kainos), ir apribojus perteklinę visuminę paklausą, kainos 2018–2020 m. turėtų augti nuosaikiau. Numatoma, kad 2018 m. vidutinė metinė infliacija sudarys 2,7 proc., o 2019 ir 2020 m. bus artima daugiamečiam grynosios infliacijos vidurkiui ir sieks po 2,5 proc.

Šiame scenarijuje numatomas 3,6 proc. BVP augimo tempas 2017 m. įspėja, kad ekonomika auga sparčiau nei potencialiai leistų turimi gamybos pajėgumai ir darbo jėgos išteklių. Kartu su kelerius metus stiprėjančia įtampa darbo rinkoje, augančiu aktyvumu nekilnojamojo turto rinkoje ir šiemet pagreitį įgavusiu paslaugų kainų kilimu – tai ženklai, kad ciklinio pakilimo metu susiformavusią perteklinę visuminę paklausą būtina valdyti fiskalinės politikos priemonėmis, t. y. įgyvendinti Lietuvos stabilumo 2017 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. balandžio 26 d. nutarimu Nr. 315, nustatytą vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus balanso rodiklio užduočių planą – formuoti valdžios sektoriaus perteklius, taip sukuriant fiskalinę erdvę, sudarančią sąlygas išvengti prociklinio konsolidavimo. Scenarijus buvo sudarytas darant prielaidą, kad šis planas bus įgyvendintas.

¹ Finansų ministerijos ekspertinis įvertis remiantis Statistikos departamento informacija apie darbo užmokesčio pokytį neįskaitant individualių įmonių.

Investicijos

2017 m. galima vadinti investicijų proveržio metais. Investicinis procesas šalyje pirmąjį pusmetį buvo aktyvus – bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos pirmąjį 2017 m. pusmetį išaugo 6,9 proc. Auganti paklausa ir senkantys darbo jėgos ištekliai skatino verslą investuoti į darbo našumą ir efektyvumą didinančias priemones – 2017 m. pirmąjį pusmetį pastebimai išaugo produktyviosios investicijos į informacijos ir ryšių technologijas (27,3 proc.), intelektinės nuosavybės produktus (25,5 proc.). Išaugus užsienio paklausai sparčiai didėjo apdirbamosios gamybos įmonių investicinės išlaidos materialiajam turtui. Privačiojo sektoriaus materialinių investicijų dalis nuo visų materialinių investicijų pirmąjį 2017 m. pusmetį padidėjo iki 78,7 proc. (2016 m. tuo pačiu laikotarpiu sudarė 77 proc.).

2017 m. II ketvirtį atsigavo viešojo sektoriaus investicijos į materialųjį turtą. Tokia augimo tendencija, paskatinta aktyvesnio ES fondų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo, turėtų išlikti ir likusiais 2017 m. ketvirčiais. Tebesitęsiant privačių investicijų spurtui bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos per visus 2017 m. turėtų išaugti 6,3 proc. – tai 0,4 procentinio punkto daugiau, nei buvo numatyta 2017 m. pavasarį.

Vidutiniu laikotarpiu teigiamą įtaką investicijų raidai šalyje darys naudojimas alternatyviais investicijų projektų finansavimo šaltiniais. Naudojantis Investicijų planu Europai Lietuvoje numatoma įgyvendinti 6 projektus, kurie būtų iš dalies finansuojami iš Europos strateginių investicijų fondo. Investicijų planas taip pat sudarys galimybę smulkiajam ir vidutiniam verslui pritraukti lėšų investicijoms.

Nepaisant vidutiniu laikotarpiu numatomo santykinai aktyvaus investicinio proceso, bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų dalis nuo BVP vidutinio laikotarpio pabaigoje vis dar bus nepasiekusi iki ekonomikos krizės buvusio lygio – 2020 m. sudarys 20,2 proc. BVP (2007 m. šis rodiklis sudarė 28,6 proc. BVP). Toks investicijų lygis yra per mažas sparčiai konvergencijai su išsivysčiusiomis euro zonos valstybėmis pasiekti.

Poreikis priimti sprendimus, mažinančius gamybos sąnaudas, didinančius veiklos efektyvumą ir gamybos mastus, išliks visą vidutinį laikotarpį, spartės ir ES fondų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas. Prislopusį naujų verslo centrų statybos stimulą investicijoms pakeis prasidėjusi aktyvi viešbučių plėtra. Įvertinus rengiant scenarijų žinomą informaciją apie šalyje įgyvendinamus ar planuojamus įgyvendinti verslo ir viešojo sektoriaus investicijų projektus, pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos 2018–2020 m. turėtų augti santykinai sparčiai – vidutiniškai apie 5,2 proc. per metus.

Infliacija

2017 m. liepos mėn. metinė infliacija (apskaičiuota pagal su kitomis ES valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą – SVKI) pasiekė 4,1 proc., o metinė grynoji infliacija (apskaičiuota pagal SVKI be energinių prekių ir neapdorotų maisto produktų) – 4,5 proc. Spartėjanti infliacija išpėja apie stiprėjantį vidaus veiksnių poveikį kainoms, ypač dėl sparčiai kylančių darbo sąnaudų. Verslo įmonių elgsenos tendencija sparčiau augant darbo užmokesčiui vis didesnę padidėjusios darbo jėgos kainos dalį perkelti į prekių ir paslaugų kainas stiprėja.

Maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų metinis brangimas paspartėjo iki 2,8 proc. š. m. liepos mėnesį. Maisto produktų brangimą skatina kylančios pieno produktų, riebalų, mėsos, žuvies, saldumynų kainos. Daržovės pastaruosius 4 mėnesius, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, atpigę 10 proc., sumažėjus daržovių supirkimo kainoms. Vis dėlto birželio mėn. augalininkystės produktų supirkimo kainos Lietuvoje per metus padidėjo 3,7 proc. Neatmetama rizika, kad š. m. III–IV ketvirčiais vaisių kainoms poveikį gali turėti šių metų pavasarį Europos ūkius ištikusios šalnos. Aliejų ir riebalų metinis kainų kilimas liepos mėn. paspartėjo iki 10,2 proc. Tam didelį poveikį turi dėl augančios sviesto paklausos tarptautinėje rinkoje ir mažėjančių gamintojų atsargų brangstantis sviestas. Šiuo metu sviesto kainos tarptautinėje rinkoje yra rekordiškai aukštos. Pasauliniam maisto produktų kainų indeksui augant, darbo užmokesčiui toliau kylant, maisto produktų kainų stabilizavimosi artimiausiu metu nesitikima.

Ketvirtadaliu pabrangus tarptautiniams skrydžiams paslaugų kainų kilimas 2017 m. liepos mėn., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, paspartėjo iki 6,5 proc. Brangsta daugelio rūšių – ne tik transporto – paslaugos, išskyrus ryšių paslaugas. Paslaugų brangimą lemia tiek sparčiai augantis paslaugų sferoje dirbančių darbuotojų darbo užmokestis, tiek augančios namų ūkių disponuojamos pajamos.

Energinės prekės vis dar išlieka brangesnės nei prieš metus. Transporto priemonių degalų vidutinės kainos 2017 m. sausio–liepos mėn., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, pakilo 10,9 proc. ir yra sietinos su aukštesnėmis naftos kainomis. Nors pastaraisiais mėnesiais *Brent* naftos kaina išlieka gana pastovi, 2017 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu 2016 m. laikotarpiu, vidutinė kaina (eurais) buvo 29 proc. aukštesnė. Statistinės bazės efektui silpnėjant, antroje šių metų pusėje laukiamas silpnesnis metinis degalų brangimas, kuris metų pabaigoje esant palankioms naftos kainoms gali visiškai išnykti. Remiantis scenarijaus išorinės aplinkos techninėmis prielaidomis, 2018 m. *Brent* naftos kaina (eurais) turėtų išlikti beveik stabili, todėl kitąmet tikimasi gana stabilių degalų kainų.

Alkoholinių gėrimų ir tabako produktų brangimą lemia padidinti akcizų tarifai šioms prekėms, tačiau jų poveikis metinei infliacijai išlieka stabilus. Nuo šių metų kovo 1 dienos beveik ketvirtadaliu padidintas akcizo tarifas grynam etilo alkoholiui ir beveik dvigubai padidinti akcizų tarifai alkoholiniams gėrimams, taip pat apie dešimtadaliu padidinti akcizų tarifai tabako produktams turi 1 procentinio punkto didinantį poveikį metinei infliacijai. Šis poveikis turėtų baigtis ateinančių metų kovą. Sprendimų dėl 2018 m. akcizų tarifų pokyčių, turėsiančių didelį poveikį infliacijai, sudarant scenarijų nebuvo priimta.

Įvertinę nuo 2017 m. balandžio mėn. stebimą stiprėjantį paslaugų kainų augimo spartėjimą, vidutinės metinės infliacijos įvertį 2017 m. didiname 0,1 procentinio punkto (palyginti su įverčiu, numatytu 2017 m. kovo mėn.) iki 3,5 proc. Likusiems vidutinio laikotarpio metams infliacijos įverčiai nekeičiami. Numatoma, kad išnykus vienkartiniais veiksniais, kurie lėmė ū augimą 2017 m., 2018 m. vidutinė metinė infliacija sumažės iki 2,7 proc., o 2019 ir 2020 m. vidutinė metinė infliacija bus artima daugiamečiam grynosios infliacijos vidurkiui ir sudarys 2,5 proc.

Užimtumas ir nedarbas

Įtampa darbo rinkoje toliau stiprėja. Nors darbo jėgos aktyvumas, iš dalies kompensuojantis demografinius nuostolius, išlieka rekordiškai aukštas ir toliau auga, 2017 m. pirmojo pusmečio statistiniai duomenys rodo, kad jo augimo ištekliai mažėja. Verslo įmonėms vidutiniu laikotarpiu bus vis sudėtingiau rasti specialistų į kuriamas naujas darbo vietas, kurioms rastis ekonominės sąlygos vidutiniu laikotarpiu išliks palankios.

Dėl išliekančių neigiamų demografinių tendencijų ir sulėtėjusio darbo jėgos aktyvumo augimo darbo jėgos kiekis 2017 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 1,1 proc., arba 16,1 tūkst. asmenų. Sparčiai augęs darbo užmokestis ir laisvų darbo vietų pasiūla, didėjusi daugelyje ekonominių veiklų, vis dar skatino iki šiol buvusius neaktyvius gyventojus įsilieti į darbo rinką ir tapti aktyviais darbo rinkos dalyviais – 15–74 m. amžiaus grupės darbo jėgos aktyvumo lygis vidutiniškai siekė 68,1 proc. ir buvo 0,7 procentinio punkto aukštesnis nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus. Lėtesnį aktyvumo augimą šalies ūkyje daugiausia lėmė lėčiau nei 2016 m. pirmąjį pusmetį augęs 55 m. ir vyresnių amžiaus grupės gyventojų aktyvumas. Didesnis darbo jėgos aktyvumas kompensavo dalį darbo jėgos, netektos dėl neigiamo demografinių veiksnių poveikio, tačiau ne tiek, kiek buvo tikėtasi rengiant 2017 m. kovo mėn. scenarijų.

Nepaisant toliau sparčiai augusios darbo jėgos paklausos (pirmąjį 2017 m. pusmetį laisvų darbo vietų skaičius per metus padidėjo 22,4 proc.) ir aukštesnio darbo jėgos aktyvumo lygio, užimtų gyventojų skaičius 2017 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, šalies ūkyje sumažėjo 5,2 tūkst. asmenų, arba 0,4 proc. Užimtų gyventojų ypač sumažėjo – 2,3 proc., arba 21,8 tūkst. asmenų, – pagrindinės 25–54 m. amžiaus grupės, kuriai tenka 70 proc. šalies ūkio užimtų gyventojų skaičiaus. Vyresnio amžiaus gyventojų (55 m. ir vyresnių, t. y. tų asmenų, kurių rezervas užimtumui augti yra didžiausias) skaičius vis dar augo, bet lėtesniu tempu (6,6 proc., arba 19,2 tūkst. asmenų). Jaunimo (15–29 m.) amžiaus grupės užimtų gyventojų skaičius išaugo nedaug – 0,9 proc., arba 2,1 tūkst. asmenų.

Teigiamą poveikį darbo rinkai turės nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigalioję Darbo kodekso pakeitimai, sudarysiantys geresnes sąlygas į darbo rinką įsilieti naujiems dalyviams, pavyzdžiui, studijuojančiam jaunimui ar mažus vaikus auginantiems tėvams. Tikimasi, kad tai paskatins darbo jėgos (ypač jaunimo ir pensinio amžiaus grupių) aktyvumą ir švelnins neigiamą demografinių tendencijų poveikį šalies užimtumui, tačiau visiškai jo nepanaikins. Įvertinę pastaruoju metu susiformavusias tendencijas, numatome, kad vidutinio laikotarpio užimtumo rodikliai, palyginti su

numatytais 2017 m. pavasarį, bus prastesni. Numatoma, kad užimtųjų skaičius nuosekliai mažės visą vidutinį laikotarpį: –0,2 proc. 2017 m., –0,3 proc. 2018 m., po –0,4 proc. 2019 ir 2020 metais.

Nedarbo lygis 2017 m. pirmąjį pusmetį vidutiniškai sudarė 7,5 proc. ir buvo 0,7 procentinio punkto mažesnis nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus. Ilgalaikio nedarbo lygis per metus sumažėjo 0,4 procentinio punkto iki 2,8 proc. Nedarbo lygį sumažino mažesnis bedarbių skaičius, nors užimtų gyventojų skaičius taip pat mažėjo. Kaip ir 2017 m. pavasarį, numatome, kad bedarbių skaičiui mažėjant nedarbas toliau mažės ir 2017 m. sudarys 7 proc., 2018 m. – 6,4 proc., 2019 m. – 5,9 proc., 2020 m. – 5,4 proc.

Darbo užmokestis

Išliekanti palanki darbuotojams darbo rinkos padėtis – darbo jėgos paklausa, viršijanti pasiūlą, bei mažėjantis nedarbas – ir stiprėjančios darbuotojų derybinės galios 2017 metais toliau skatina darbo užmokesčio augimą. 2017 m. I ketvirtį vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje (įskaitant individualias įmones) išaugo 9,7 proc. (privačiame sektoriuje – 11 proc., valstybės sektoriuje – 7,2 proc.) – tai sparčiausias darbo užmokesčio augimo tempas nuo 2009 metų. Darbo užmokestis didėjo visų ekonominės veiklos rūšių įmonėse, ypač tose, kuriose darbo užmokestis mažiausias, o veiklos pobūdis susijęs su paslaugų teikimu, taip pat tose, kuriose darbo jėgos paklausa stipriai viršijo pasiūlą: apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, statybos, prekybos, apdirbamosios gamybos. Darbo užmokesčio didėjimą taip pat lėmė nuo 2016 m. liepos 1 d. iki 380 eurų padidinta minimalioji mėnesinė alga.

Vidutiniu laikotarpiu darbo jėgos paklausa toliau viršys pasiūlą, todėl spaudimas kelti darbo užmokestį išliks. 2017 m. atlyginimų augimą šalyje spartins ir nuo 2017 m. vasario 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymas, kurio nuostatų taikymas padidins mažiausiai apmokamų specialistų atlyginimus. Atsižvelgus į pirmojo pusmečio darbo užmokesčio raidą šalyje ir įvertinus pasikeitusią informaciją dėl šiems metams numatyto biudžetinių įstaigų, išlaikomų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, darbo užmokesčio fondo, šalies ūkyje tikimasi darbo užmokesčio augimo tempo, artimo 2016 m. tempui. 2018 m. dėl numatomo silpno darbo užmokesčio augimo tempo valstybės sektoriuje atlyginimų augimas šalies ūkyje turėtų sulėtėti. Dėl šių priežasčių 2017 m. vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio projekcija didinama iki 8,3 proc., 2018 m. – iki 6,2 proc. 2019–2020 m. vidutinio mėnesinio bruto atlyginimo pokyčiai priklausys nuo ekonominių veiksnių – darbo jėgos pasiūlos ir paklausos, darbo našumo, infliacijos, įmonių pelningumo – raidos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimų dėl darbo užmokesčio didinimo valstybės sektoriaus darbuotojams. Numatoma, kad darbo užmokestis sparčiausiai augs privačiame sektoriuje – tų veiklų, kuriose didelė darbo jėgos paklausa ir kurių darbo užmokestis išlieka mažiausias. Numatomas sparčiau nei darbo našumas augantis darbo užmokestis atspindi stiprėjančias derybines darbuotojų galias ir darbo užmokesčio konvergenciją link bendros ES darbo rinkos darbo užmokesčio dydžio.

Vartojimas

Esant palankioms tiek darbo rinkos, tiek kreditavimo sąlygoms, pirmoje 2017 m. pusėje namų ūkių vartojimo išlaidos sparčiai augo (4 proc.) ir išliko vienu svarbiausių šalies ūkio augimo šaltinių (prisidėjo 2,7 procentinio punkto prie BVP augimo). Augančios darbo ir kitos pajamos sudarė sąlygas didėti namų ūkių disponuojamoms pajamoms. Gyventojų perkamąją galią mažino spurtavusios kainos, tačiau ji išliko stipri dėl sparčiau už kainas augusių disponuojamųjų pajamų.

Pirmojo 2017 m. pusmečio tendencijos rodo, kad galima tikėtis spartesnio namų ūkių vartojimo išlaidų augimo 2017 m. nei buvo numatyta 2017 m. kovo mėn. Projektuojama, kad namų ūkių vartojimas augs 4,2 proc. (0,3 procentinio punkto sparčiau nei projektuota kovo mėn.).

Vartotojų lūkesčiams išliekant gana pastoviams galima tikėtis pernelyg nesikeičiančios vartotojų elgsenos. Vidutiniu laikotarpiu namų ūkių vartojimas ir toliau svariai prisidės prie BVP augimo. Namų ūkių vartojimo išlaidų pokyčiai vidutiniu laikotarpiu, palyginti su numatytais 2017 m. kovo mėn. iš esmės neturėtų keistis – 2018 m. išlaidos galėtų augti 3,7 proc., 2019–2020 m. – po 3,5 proc. kasmet.

Eksportas

Sustiprėjus eksporto paklausai ES ir sparčiau atsigaunant Rusijos ekonomikai prekių eksportas auga sparčiau, nei tikėtasi š. m. kovo mėn. Remiantis negalutiniais muitinės deklaracijų, Intrastato ataskaitų ir PVM deklaracijų duomenimis, pirmąjį 2017 m. pusmetį Lietuvos prekių eksportas to meto kainomis išaugo 17,7 proc. (be mineralinių produktų – 16 proc.). Eksporto prekių kainoms padidėjus 6,7 proc. realus prekių eksporto augimo tempas siekė 10,2 proc. Išaugo beveik visų prekių grupių eksportas į visus pagrindinius eksporto blokus.

Lietuviškos kilmės prekių eksportas to meto kainomis padidėjo 16,1 proc. (be mineralinių produktų – 11,1 proc.). Prekių reeksportas išaugo 20,5 proc. (be mineralinių produktų – 22,9 proc.). Birželio mėn. eksporto rezultatai buvo geriausi šiemet (22,7 proc. metinis viso eksporto augimas, 17,6 proc. – vien tik lietuviškos kilmės prekių).

Prekių eksporto padidėjimą lėmė išaugęs naftos produktų (28,2 proc.) (kiekis tonomis sumažėjo 7,4 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių, jų dalių (28,2 proc.), elektros mašinų ir įrangos bei jų dalių (26,5 proc.) eksportas.

Eksporto prekių kainų šuolį (augo 6,7 proc.) pirmąjį 2017 m. pusmetį iš esmės lėmė trečdaliu išaugusios energinių produktų kainos. Spartus energinių produktų kainų augimas įvyko daugiausia dėl silpstančio statistinės bazės efekto, siejamo su metiniais naftos kainų pokyčiais. Augant paklausai nuo vasario mėn. ėmė brangti tarpinio vartojimo prekės, paspartėjo trumpalaikio vartojimo prekių kainų kilimas. Atsižvelgiant į tai, eksporto prekių kainos antrąjį 2017 m. pusę turėtų kilti lėtesniu tempu.

Nepaisant gerų šių metų rezultatų, Lietuvos eksportuotojams vidutiniu laikotarpiu teks toliau taikytis prie kintančių ekonominių aplinkybių, valdyti valiutų riziką, tęsti investicijas siekiant

didinti konkurencingumą bei priimti sprendimus, mažinančius gamybos sąnaudas, didinančius veiklos efektyvumą ir gamybos mastus. Optimizmo dėl eksporto perspektyvų suteikia išliekanti stipri prekių eksporto diversifikacija. Stabiliai augantis paslaugų eksportas, nuo 2016 m. antrojo pusmečio apdirbamosios gamybos įmonėse reikšmingai didėjančios materialinės investicijos sudaro sąlygas vidutiniu laikotarpiu tęsti eksporto plėtrą. Vidutiniu laikotarpiu numatome, kad 2017 m. realus prekių ir paslaugų eksportas augs 9,3 proc., 2018 m. – 6,6 proc., 2019 m. – 6,5 proc., 2020 m. – 6,3 proc.

Rizika dėl ekonominės raidos scenarijaus išsipildymo

Neigiami išorinės aplinkos veiksniai, kėlę riziką dėl scenarijaus išsipildymo 2017 m. kovo mėn., susilpnėjo, tačiau išlieka. Geopolitinė įtampa, ES slegiančios problemos – kai kurių ES valstybių skolų problema, Europą užplūdusių pabėgėlių problema, terorizmo grėsmė – vis dar egzistuoja. Mažas pelningumas ir neveiksnių paskolų našta tebekelia keblumą Europos bankams. Politinės įtampos ES rizika sumažėjo, tačiau neišnyko. Vis dar nežinomi derybų dėl *Brexit* baigties rezultatai sukuria ekonominį ir politinį neapibrėžtumą, dėl kurio šiuo metu Lietuvos ūkyje susiformavusios tendencijos ir šiame scenarijuje numatytos pagrindinių makroekonominių rodiklių perspektyvos gali keistis.

Vidiniai neigiami veiksniai taip pat neišnyko. Sparčiai augant darbo užmokesčiui realizavosi rizika, kad didelė padidėjusios darbo jėgos kainos dalis bus perkeliama į paslaugų kainas. Todėl sustiprėjo atlyginimų ir kainų spiralės rizika. Padaugėjo ekonomikos kaitimo požymių, kurių nesuvaldžius makroprudencinės ir fiskalinės politikos priemonėmis ekonomikos raida būtų kitokia, nei numatyta šiame scenarijuje, atsirastų „kieto nusileidimo“ rizika.

Toliau stiprėja požymiai, kad Lietuva rizikuoja patekti į lėto augimo spąstus: potencialaus šalies BVP augimas vidutiniu laikotarpiu išliks gerokai mažesnis nei iki ekonomikos krizės buvusiu laikotarpiu; BVP vienam gyventojui (pagal perkamosios galios standartą) lygis nedidėja kelerius metus iš eilės (2014–2016 m. nusistovėjo ties 75 proc. ES lygio). Egzistuoja ir teigiamų rizikos veiksnių, dėl kurių ekonomikos raida gali būti spartesnė, nei numatyta šiame scenarijuje: sparčiau, nei šio scenarijaus prielaidose numatyta, auganti tiek ES, tiek pasaulio ekonomika, mokestinės paskatos investuoti, pigesnės energinės prekės, naujojo Darbo kodekso nuostatos, geresnė Lietuvos gyventojų finansinė padėtis gali padidinti ekonomikos aktyvumą daugiau, nei numatyta šiame scenarijuje.

Neišsipildžius esminėms prielaidoms, kuriomis remiantis buvo sudaromas šis scenarijus, daugelio šiame scenarijuje numatytų rodiklių įverčiai taip pat keistųsi.

Pagrindinių ekonominių veiklų raida ir perspektyvos vidutiniu laikotarpiu

Ekonominė veikla (bendrosios pridėtinės vertės dalis 2016 m.)	Raida ir perspektyvos
Didmeninė ir mažmeninė prekyba (18,2 proc.*)	<p>Augant vidaus paklausai ir didėjant namų ūkių pajamoms, prekyba pastaruoju metu – vienas pagrindinių šalies BVP augimo variklių.</p> <p>2017 m. I ketvirtį, kaip ir 2016 m., mažmeninės prekybos apyvartos augimo tempai Lietuvoje buvo vieni sparčiausių ES (apie 2,5 karto didesni negu ES vidurkis). 2017 m. I ketvirtį mažmeninės prekybos apyvarta augo 7,6 proc.: mažmeninės prekybos ne maisto prekėmis – 10,1 proc., automobilių degalais – 20,6 proc., o maisto prekėmis mažėjo 0,8 proc. IV ketvirtį iš eilės dėl vis dar žemų automobilių degalų kainų augo jų paklausa. Dėl šios priežasties 2017 m. I ketvirtį automobilių degalų prekyba lėmė beveik pusę mažmeninės prekybos apyvartos augimo. Neįskaitant padidėjusio automobilių degalų pardavimo, mažmeninės prekybos apimtys 2017 m. pradžioje augo 4,3 proc.</p> <p>Automobilių degalų prekybos apyvartos augimu 2017 m. II ketvirtį sugrįžus iki 2014–2015 m. lygio, mažmeninės prekybos apyvartos augimas sulėtėjo iki 4,9 proc.: mažmeninės prekybos apyvarta maisto prekėmis augo 1,0 proc., ne maisto prekėmis – 6,5 proc., automobilių degalais – 9,1 proc.</p> <p>Vidutiniu laikotarpiu prekybos apimčių plėtra skatins mažėjantis nedarbo lygis ir augantis darbo užmokestis, o slopins lėtėjantis automobilių degalų prekybos apimties augimas. Todėl didmenine ir mažmenine prekyba užsiimančių įmonių plėtra bus santūresnė nei 2016 m. ir 2017 m. pradžioje, o šios veiklos pridėtinės vertės augimas vidutiniu laikotarpiu galėtų siekti vidutiniškai apie 3 proc. per metus.</p>
Transportas ir saugojimas (11,7 proc.*)	<p>2017 m. pirmąjį pusmetį transporto ir saugojimo paslaugų įmonių pardavimo pajamos augo 17,7 proc. – gerus rezultatus lėmė 20,4 proc. augusios krovinio kelių transporto įmonių pajamos ir 17,6 proc. augusios sandėliavimo paslaugas teikiančių įmonių pajamos.</p> <p>Pastaraisiais metais gerus transporto ir saugojimo veiklos rezultatus lėmė Lietuvos vežėjų įsitvirtinimas ES rinkoje, santykinai mažos degalų kainos ir atnaujinami automobilių parkai. 2017 m. I ketvirtį transporto paslaugų eksportas į ES valstybes augo 22,3 proc. ir sudarė</p>

Ekonominė veikla (bendrosios pridėtinės vertės dalis 2016 m.)	Raida ir perspektyvos
	<p>84,3 proc. (palyginti 2016 m. – 84,2 proc., 2015 m. – 75,6 proc., 2014 m. – 66,7 proc.) viso kelių transporto paslaugų eksporto. Kelių transporto paslaugų eksporto rinka yra diversifikuota – daugiausia paslaugų suteikiama Vokietijoje, Prancūzijoje, Danijoje, Austrijoje, Latvijoje, Nyderlanduose ir Italijoje. 2017 m. I ketvirtį šį sąrašą papildė Rusijos rinka, kur kelių transporto paslaugų eksportas augo 16,7 proc.</p> <p>2017 m. pirmąjį pusmetį prie transporto ir saugojimo veiklos plėtros prisidėjo geri sandėliavimo paslaugas teikiančių įmonių rezultatai, kuriuos iš esmės lėmė sparti reeksporto plėtra.</p> <p>Vidutiniu laikotarpiu Susisiekimo ministerija numato transporto ir saugojimo veiklos plėtrą, kurią skatins atsigaunanti paklausa Rusijoje ir kitose NVS šalyse, o varžys augantys darbo jėgos kaštai, kvalifikuotos darbo jėgos stoka, <i>Brexit</i> derybų baigties pasekmės.</p> <p>Šios veiklos pridėtinės vertės augimas vidutiniu laikotarpiu galėtų sieti apie 2,5–3 proc. vidutiniškai per metus.</p>
<p>Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (1,5 proc.*)</p>	<p>2017 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos apgyvendinimo įstaigos priėmė 1,3 mln. turistų, tai 7,7 proc. daugiau nei 2016 m. pirmoje pusėje: augo užsieniečių (6,1 proc.) ir vietinių turistų (9,7 proc.), kurie sudaro apie pusę turistų srauto, skaičius. Sparčiai auga apgyvendintų turistų skaičius ne tik iš Europos (Rusijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos, Baltarusijos, Jungtinės Karalystės, Nyderlandų, Prancūzijos ir kt.), bet ir iš Amerikos ir Azijos šalių.</p> <p>Didėjantis Lietuvos žinomumas ir dėl nuolat atsirandančių naujų skydžių krypčių lengvėjantis šalies pasiekiamumas lems apgyvendinimo paslaugų sektoriaus plėtrą vidutiniu laikotarpiu.</p> <p>Augantys užsienio turistų srautai ir didėjančios Lietuvos gyventojų pajamos skatina maitinimo paslaugas teikiančių įmonių veiklą. 2017 m. pirmąjį pusmetį jų apyvarta išaugo 4 proc. Prie gerų maitinimo paslaugų veiklos rezultatų prisideda augančios užsienio turistų išlaidos – apie penktadalį užsienio turistų išlaidų sudaro išlaidos maistui ir gėrimams.</p> <p>Tikėtina, kad panašios tendencijos turėtų išsilaikyti ir vidutiniu laikotarpiu, o apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos pridėtinės vertės augimas galėtų siekti 5 proc. vidutiniškai per metus.</p>
<p>Apdirbamoji gamyba (19,0 proc.)</p>	<p>2017 m. pirmąjį pusmetį apdirbamosios gamybos pridėtinė vertė augo sparčiau nei pastaraisiais metais ir buvo svarbus BVP augimo variklis – augo 5,5 proc. ir</p>

Ekonominė veikla (bendrosios pridėtinės vertės dalis 2016 m.)	Raida ir perspektyvos
	<p>lėmė 1,2 procentinio punkto 2017 m. pirmojo pusmečio BVP pokyčio.</p> <p>2017 m. pirmąjį pusmetį gerus apdirbamosios gamybos veiklos rezultatus lėmė didžiausias nuo 2013 m. antrojo pusmečio apdirbamosios gamybos produkcijos augimas. Apdirbamosios gamybos produkcija augo 7,4 proc. – visi apdirbamosios gamybos sektoriai, išskyrus vaistų, gėrimų, odos ir jos dirbinių bei drabužių gamybą, rodė gerus rezultatus.</p> <p>Nors metalo gaminių gamyba sudarė tik 4,5 proc. apdirbamosios gamybos produkcijos, šios šakos produkcijos augimas (52,6 proc.) turėjo didžiausią įtaką (1,9 procentinio punkto) apdirbamosios gamybos produkcijos augimui. Taip pat teigiamą įtaką augimui turėjo geri kokso ir rafinuotų naftos produktų (1,5 procentinio punkto), niekur nepriskirtų mašinų ir įrangos (0,9 procentinio punkto), baldų (0,6 procentinio punkto), maisto produktų ir tabako (0,6 procentinio punkto), medienos ir jos gaminių (0,5 procentinio punkto) gamybos rodikliai. Eksporto paklausos pokyčiai ir konkurencija eksporto rinkose bus pagrindiniai veiksniai, nuo kurių priklausys apdirbamosios gamybos ir visos pramonės raida vidutiniu laikotarpiu. Vidutiniu laikotarpiu apdirbamosios gamybos veiklos sukurta pridėtinė vertė galėtų augti apie 4 proc.² vidutiniškai kasmet.</p>
Statyba (6,6 proc.)	<p>2016 m. pabaigoje po penkių ketvirčių smukimo atsigavusi statybos veikla 2017 m. pirmąjį pusmetį toliau rodė gerus rezultatus – statybos veikloje sukurta pridėtinė vertė augo 5,4 proc. ir 0,3 procentinio punkto didino BVP augimo tempą.</p> <p>2017 m. pirmąjį pusmetį šalyje atlikti statybos darbai augo 6,7 proc. Ši atliktų statybos darbų augimą iš esmės lėmė 12,1 proc. padidėję negyvenamųjų pastatų statybos darbai. Kaip ir buvo numatyta, gyvenamųjų pastatų statybos darbų plėtra prislopo (gyvenamųjų pastatų statybos darbai augo tik 0,7 proc.). Tai lėmė mažėjantys daugiabučių statybos darbai ir daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimas (geri buvo tik individualių namų statybos rezultatai). Įsibėgėjant 2014–2020 m. investavimo laikotarpio projektams, labiausiai nuo ES investicijų priklausančių inžinerinių statinių statybos darbai atsigavo po dvejus metus trukusio smukimo ir augo 4,5 proc.</p> <p>Pastaraisiais metais dalis statybos veikla</p>

² Šis įvertis gautas atsižvelgus į Ūkio ir Energetikos ministerijų specialistų pateiktą informaciją.

Ekonominė veikla (bendrosios pridėtinės vertės dalis 2016 m.)	Raida ir perspektyvos
	<p>užsiimančių įmonių diversifikavo riziką ir, sumažėjus statybos darbų užsakymams Lietuvoje, verslą plėtojo užsienyje. Nors šalyje statybos darbai atsigavo, Lietuvos statybos įmonės tęsė užsakymų vykdymą užsienyje – 2017 m. I ketvirtį statybos paslaugų eksportas augo 13,7 proc. Lietuvos statybos įmonės daugiausia užsakymų vykdė Švedijoje, Norvegijoje, Vokietijoje ir Danijoje. Detali informacija apie statybos paslaugų eksportą 2017 m. II ketvirtį dar nėra paskelbta, tačiau tikėtina, kad išliko panašios tendencijos kaip metų pradžioje.</p> <p>Vidutiniu laikotarpiu statybos veiklą palaikys inžinerinių statinių statybos ir plėtros bei pastatų modernizavimo ir renovavimo projektų, finansuojamų 2014–2020 m. ES fondų lėšomis, įgyvendinimas, projektų, susijusių su alternatyviais finansavimo šaltiniais, vykdymas, negyvenamųjų pastatų plėtra. Statybos veiklos sukuriama pridėtinė vertė galėtų augti apie 5–6 proc. vidutiniškai per metus.</p>
Žemės ūkis (3,3 proc.)	<p>2017 m. pirmąjį pusmetį žemės ūkio veikloje sukurta pridėtinė vertė sumažėjo 2,6 proc. ir 0,1 procentinio punkto mažino BVP augimo tempą.</p> <p>Reikšmingiausiais metiniams šios veiklos rezultatams yra III ketvirtis – šiuo laikotarpiu sukuriama daugiau negu pusė metinės žemės ūkio pridėtinės vertės. III ketvirčio rezultatus lemia grūdinių augalų derlius – jis, Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto duomenimis, 2017 m. turėtų būti 8,5 proc. didesnis nei pernai. Atkreiptinas dėmesys, kad apie 40 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos sudaro gyvulininkystės produkcija, kurią palaiko augančios gyvulininkystės produktų supirkimo kainos ir pastaraisiais metais didėjantis mėsos vartojimas, tačiau slopina pasikartojantys afrikinio kiaulių maro protrūkiai.</p> <p>Žemės ūkio ministerijos ekspertų skaičiavimais, vidutiniu laikotarpiu numatomas žemės ūkio produkcijos apimties augimas, kurį lems tiek augalininkystės šakos plėtra, tiek po dvejus metus trukusio nuosmukio atsigavusi gyvulininkystės šaka. Remiantis šiais duomenimis, vidutiniu laikotarpiu žemės ūkio veiklos pridėtinės vertės augimas galėtų siekti vidutiniškai 1,5 proc. kasmet.</p>

Šaltiniai: Statistikos departamentas, Lietuvos bankas, Eurostatas, Ūkio ministerija, Susisiekimo ministerija, Energetikos ministerija, Žemės ūkio ministerija, Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.

* 2015 metų duomenys.

Pagrindinių 2017–2018 metų makroekonominių rodiklių įverčių palyginimas

Rodiklis	Metai	Finansų ministerija 2017 m. rugsėjis	Europos Komisija 2017 m. gegužė	Finansų ministerijos projekcijos ir Europos Komisijos prognozės skirtumas, procentiniais punktais	Lietuvos Bankas 2017 m. birželis	Finansų ministerijos projekcijos ir Lietuvos Banko prognozės skirtumas, procentiniais punktais
BVP pokytis, proc.*	2017 2018	3,6 2,9	2,9 3,1	0,7 -0,2	3,3 2,8	0,3 0,1
BVP defliatoriaus pokytis, proc.*	2017 2018	3,2 2,4	2,9 2,5	0,3 -0,1	2,5 2,2	0,7 0,2
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo pokytis, proc.	2017 2018	6,3 6,0	6,0 4,5	0,3 1,5	5,5 5,7	0,8 0,3
Namų ūkių vartojimo išlaidų pokytis, proc.*	2017 2018	4,2 3,7	3,8** 3,4**	0,4 0,3	4,2** 3,6**	0,0 0,1
Suderintas vartotojų kainų indekso pokytis, proc.	2017 2018	3,5 2,7	2,8 2,0	0,7 0,7	3,2 2,2	0,3 0,5
Nedarbo lygis, proc.	2017 2018	7,0 6,4	7,6 7,2	-0,6 -0,8	7,3 7,1	-0,3 -0,7
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis, proc.	2017 2018	8,3 6,2	5,1*** 5,6***	3,2 0,6	6,5 5,7	1,8 0,5
Užimtų gyventojų skaičiaus pokytis, proc.	2017 2018	-0,2 -0,3	0,6 0,5	-0,8 -0,8	0,0 0,0	-0,2 -0,3

*Lietuvos banko projekcijos pateikiamos pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką

**Privatus vartojimas (pokytis, proc.), susidedantis iš namų ūkių ir ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius, vartojimo išlaidų

***Kompensacija dirbančiajam